

landse Opbouwdienst; alle overige functionarissen konden door de secretarissen-generaal benoemd of ontslagen worden. Seyss-Inquart behield zich overigens het recht voor, ook die overige functionarissen in bepaalde gevallen zelf te benoemen of te ontslaan¹ – dat zou later herhaaldelijk gebeuren, zulks nog afgezien van het feit dat de secretarissen-generaal voor de benoemingen waartoe zij formeel gerechtigd waren, als regel Duits verlot nodig hadden: 'de aanstelling zelfs van de jongste schrijver of schrijfster moest door de Duitsers worden goedgekeurd. Daar kwam de gehele doopceel bij te pas.'²

Zo was het later. In den beginne streefde de *Reichskommissar* er evenwel naar, zijn *herrschaftliche Aufsichtsverwaltung* een uit administratief oogpunt ordelijk en praktisch karakter te geven. Dat was ook daarom wenselijk omdat de functionarissen die hij en zijn *Generalkommissare* uit het Derde Rijk aantrokken, uit geheel verschillende landstreken en beroepen kwamen. Onder de hoogsten bevonden zich nogal wat Oostenrijkers: met Seyss-Inquart kwamen al drie van de vier *Generalkommissare* uit dat land; anderen spraken graag van de 'Donauklub' of, minder gemoedelijk, van 'die österreichische Invasion.'³ Bestuurservaring in niet-Duitse gebieden hadden de betrokkenen over het algemeen niet en Nederland was hun als regel vreemd. Spoedig bleek hun evenwel dat de Nederlandse ambtenaren met wie zij in contact kwamen, de hinderlijke neiging hadden, zich op de geldende wetten te beroepen. Wie met de voorbereiding van verordeningen te maken kreeg, moest zich terdege in die wetten verdiepen. Wimmer ging zo ver dat hij in augustus de gehele Grondwet in Duitse vertaling aan de voornaamste functionarissen van het *Reichskommissariat* rondzond.⁴ Speciaal de juristen onder hen dienden in die begintijd stevig aan te pakken. 'Wir waren', schreef de ijverige Rabl, op de junimaand terugziend,

'von früh bis tief in die Nacht im Amt – ich 'verwaltete.' Früh um 10 Uhr wurde eine Verordnung gemacht, um 11 ein Bürgermeister abgesägt, um 12 ein Rundschreiben an alle holländischen Gerichte über die Perlustrierung von Prozessen entworfen an denen Deutsche beteiligt waren, um 1 der Dienstleid der Volksschullehrer ins Deutsche gebracht, um 2 auf der holländischen Staatsdruckerei Krach geschlagen weil irgend was mit dem Druck des Ordnungsblatt nicht klappen wollte, um 3 Massnahmen über den kleinen Grenzverkehr erwogen, um 4 zerbrach man sich den Kopf wer nach Schliessung der deutschen Konsulate für die Legalisierung von Dokumenten zuständig war, um 5 nach Haarlem gefahren um den dortigen holländischen Provinzkommissar zu besuchen, um 6 sass man bei diesem Mann beim Tee und schlürfte seine altersgeklärte Weisheit

¹ VO 108 / 40, a.v., p. 338–40. ² Getuige D. G. W. Spitzen, *Enq.*, dl. VII c, p. 549. ³ W. Lages: Antwoord op vragen (sept. 1952), p. 12 (Doc I-639, c-2). ⁴ *VWJ*, regestenlijst XIV, p. 11.